

گہ: هنر بداهه بافی

نویسنده:

نسرین میرزاگو

سرشناسه : میرزالو، نسرين، ۱۳۵۶-Mirzalo, Nasrin
 عنوان و نام پدیدآور : گبه: هنر بداهه‌بافی/ نویسنده نسرين ميرزالو؛ ویراستار حسين مطيع.
 مشخصات نشر : قم: انتشارات گل‌پوش، ۱۴۰۳.
 مشخصات ظاهري : ۱۴۴ص.: مصور(رنگی)، جدول: ۵/۱۴×۵/۲۱سم.
 شابک : 978-622-6878-29-6
 فهرست نویسی : فیبا
 شناسه افزوده : مطيع، حسين، ۱۳۵۴-، ویراستار
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۲۴.
 عنوان ديگر : هنر بداهه‌بافی.
 موضوع : گبه

Gabbeh*

گليم‌ها

Kilims

قالی و قالی‌بافی -- ايران

Carpets -- Iran

رده بندی کنگره : NK۲۸۰۹

رده بندی دیوبه : ۷/۷۲

کتابشناسی : ۹۵۶۰۸۲۳

رکورد کتابشناسی : مفا

انستتوت گل‌پوش

گبه: هنر بداهه‌بافی

نویسنده نسرين ميرزالو
 ویراستار حسين مطيع
 ناشر انتشارات گل‌پوش
 تیراژ ۱۰۰۰
 چاپ شریعت
 نوبت و تاریخ چاپ دوم ۱۴۰۳
 شابک ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۷۸-۲۹-۶
 قیمت ۱۳۰۰۰۰ تومان

مراکز توزیع:

قم: خیابان معلم. مجتمع ناشران. طبقه دوم. پلاک: ۲۱۹. تلفن: ۰۲۵۳۷۸۳۱۲۱۵
 تهران: میدان انقلاب. خیابان شهدای ژاندارمری. پلاک: ۵۸. طبقه اول. تلفن: ۰۲۱۶۶۸۴۱۷۹

فهرست

۱۱.....	مقدمه
۱۵.....	انواع گبه
۱۵.....	انواع طرح های گبه
۱۵.....	طرح شیر
۱۶.....	طرح خشتی یا قالی شکن
۱۷.....	طرح حوض گبه
۱۷.....	طرح گل گبه
۱۷.....	طرح ایلانی
۱۷.....	طرح درخت
۱۸.....	طرح راه راه
۱۸.....	طرح خانه در هم
۱۸.....	طرح کف ساده
۱۹.....	گبه در قدیم
۲۰.....	سوابق تاریخی فرش بختیاری
۲۲.....	طرح های رایج
۲۳.....	رنگ بندی
۲۴.....	رنگرزی

۲۴	 منطقه جغرافیایی
۲۵	 ویژگی‌های گبه و تاریخچه آن
۲۵	 گلیمچه
۲۶	 پلاس
۲۸	 گبه
۲۸	 تاریخچه
۳۱	 فهم بدن مرغوبیت گبه
۳۴	 گبه فارس
۴۴	 شناخت انواع گلیم و مواد و ابزار آنها
۴۴	 انواع گلیم
۴۵	 گلیم و گلیم مانندها
۴۷	 دستگاه‌های بافت گلیم
۴۹	 توانایی شناخت ابزارهای گلیم بافی
۴۹	 انواع دار عمودی
۵۰	 اجزای تشکیل دهنده دار عمودی
۵۱	 ابزارهای مورد استفاده در گلیم بافی
۵۱	 ۱. دار
۵۱	 شناخت مواد گلیم بافی
۵۲	 روش شماره گذاری نخ با استفاده از سیستم متریک
۵۳	 پنبه
۵۳	 واکنش پنبه در برابر عوامل مختلف
۵۶	 ساخت و نصب دار

۵۷	گبه‌های پتویی
۶۱	انواع گلیم و فن بافت آنها
۶۲	بافت ساده (متعادل یا حصیر بافت)
۶۲	بافت پودنما
۶۲	بافت چاکدار
۶۴	بافت دو پیچی (گلیم باف جفت قلاب)
۶۴	بافت پود اضافی و پود خمیده
۶۷	بافت ساده متعادل (حصیر باف)
۶۷	بافت پودنما
۶۸	بافت چاکدار
۶۹	بندهای دورگرد
۶۹	بافت دُم چلچله‌ای و یک پیچی
۷۰	بافت دو پیچی
۷۰	بافت پود اضافی و پود خمیده
۷۱	بافت پودنما
۷۲	بافت تارنما
۷۲	بافت تار رو یا جاجیم بافت
۷۳	اریب باف
۷۳	جاجیم باف با تار معلق
۷۵	پوده‌های اضافی
۷۷	پیچ باف
۷۹	پیچ بافت یکدست
۷۹	پیچ باف مرکب
۸۲	بافت چرخان
۸۳	بافت تار چرخان با ورق باف

۸۴	ویژگی‌های گبه ایران
۸۵	ویژگی‌های کلی
۸۹	نقوش روی گبه و علایم آن
۹۱	عوامل ایجاد نقوش گلیم
۹۲	سنت‌ها و فرهنگ بومی
۹۴	سیه بندی و نقشه بندی گبه
۹۴	روش سیه بندی
۹۵	توانایی نقشه خوانی گلیم
۹۸	انواع قشه
۹۸	توانایی چله کشی سار
۹۹	چله کشی ترکی
۱۰۰	مزایا و محاسن چله کشی ترکی
۱۰۰	معایب چله کشی ترکی
۱۰۱	چله کشی فارسی
۱۰۲	مزایا و محاسن چله کشی فارسی
۱۰۲	معایب چله کشی فارسی
۱۰۲	نکاتی در مورد چله کشی
۱۰۳	گبه بافی در سه قرن اخیر
۱۱۳	معانی و اصطلاحات فرهنگ گبه و گلیم
۱۱۳	مفاهیم گلیم
۱۱۴	تعاریف گلیم
۱۱۴	توانایی بافت گلیم
۱۱۵	- خصوصیات بافت پله‌ای

۱۱۷	ویژگی اصول بافت گلیم:
۱۱۸	بافت انواع گلیم‌های سنتی
۱۲۱	آشنایی با گلیم‌های مناطق مختلف ایران
۱۲۴	توانایی بستن کوچی
۱۲۵	گبه‌های چهارمحال بختیاری
۱۲۹	انواع رنگ در رنگرزی گلیم و گبه
۱۲۹	رنگ طبیعی
۱۳۷	رنگ‌های پرکاربرد و طریقه‌ی تهیه‌ی آنها
۱۳۷	سفیدها
۱۳۷	سبزها
۱۳۸	رنگ نارنجی، رنگ زرد، رنگ نخودی
۱۳۹	سیاه‌ها
۱۴۰	قهوه‌ای‌ها
۱۴۲	زردها
۱۴۴	منابع

مقدمه

گبه یکی از دستبافت های ایلات و عشایر فارس که در عین ضخیم و درشت بودن دارای زیبایی خاصی می باشد. هارمونی رنگها و نقوشی که هر یک از آیین و اعتقادات و زندگی کوچ نشینی آنها سر چشمه می گیرد به این دستبافته جذابیت و زیبایی فوق العاده ایی بخشیده است.

طرحها و نقشهای گبه تماما ذهنی بوده و بیشتر طرحهای هندسی رادر بر می گیرد. ساده تر دایره، خطوط و شکل هندسی دادن به خطوط از جمله خصوصیات مهم گبه بافی در ایران است که باگذشت زمان در شکل تازه ای انجام می گیرد. نقش گبه گریز از تکرار است و بدیع و برخلاف نقوش طراحان شهری که بر تکلف و محافظه کارانه است مستقیما از طبیعت الهام می گیرد.

نقش گبه و خصوصیات آن را فقط و فقط زندگی ایلات و عشایری تعیین کرده است و می کند و این همان اصالت گبه است. در گذشته بافت گبه عمدتا به قصد مصرف خانواده و فرش کردن خیمه و خانه بوده استنه به عنوان ارمغان و فروختن به دیگران و به هیچ وجه جنبه تجاری و فروش نداشته و به همین سبب خیلی کم بافته می شد و چون بافت به منظور استفاده شخصی بوده است پس از محدودیتی

برخوردار نبود و بافندگان در بافتن نقشهای مختلف دستشان باز بوده است.

ما به عنوان یک ایرانی وظیفه داریم که، با این هنر اصیل خود آشنایی کامل داشته باشیم تا روز به روز زیباتر و مرغوبتر به جهان عرضه شود. برای پیشرفت و ترقی آن از هیچ تلاشی فرو گذار نباشیم. هر نقطه از این سرزمین دارای دست بافته های خاص و منحصر به فردیست، که فارس یکی از این مناطق می باشد و شامل بافته های متنوع و گوناگونی است.

در این کتاب، شناخت گبه می پردازیم. گبه خود جایگاه خاصی در توسعه اقتصادی و فرهنگی دارد. به این دلیل چه از نظر، هویت ملی و برای توسعه بیشتر اقتصادی و فرهنگی شناخت این موضوع حائز اهمیت است. شناخت گبه را از لحاظ رنگ آمیزی، طرح، نماد و سمبل هر نقش و اسلوب بافت مورد پژوهش قرار داده ایم.

گبه انواعی از زیرانداز میباشد و همچون فرش بافی ارزش هنری بسیاری نیز دارد بطوریکه امروزه در همه جای دنیا طرفداران بیشماری را به خود جلب کرده. برخی از محققان دلیل نامگذاری این قالیچه با عنوان گبه را ضخیم بودن و کاربرد آن در حفاظت نسبت به عوامل مختلفی چون سرما میدانند. میتوان گفت تاریخچه پیدایش و تولید گبه به زمان انسانهای اولیه برمیگردد چراکه آنها در ابتدا از پوست

حیوانات مختلف به عنوان زیرانداز خود استفاده می کردند و به مرور زمان و با کسب تجارب توانستند از پشم حیوانات اهلی نخستین زیراندازهای تار و پودی را تولید کنند که یکی از آنها گبه میباشد.

گبه که به فالپچه خرسک نیز معروف است از جنس همان قالی میباشد با این تفاوت که در اندازه های کوچکتر و با پرزهایی بلندتر تهیه میشود و عمدتاً هنر دست عشایر مناطق مختلفی چون بوشهر، شیراز، خراسان ... میباشد و در واقع جزو سرمایه اصلی این مردم محسوب میشود. لازم ذکر است استان فارس با قدمتی ۱۵۰ ساله در زمینه گبه بافی را میتوان از پیشگامان این هنر در ایران دانست. این منطقه شامل ایل نشینانی چون ایلات قشقایی، خمسه، ممسنی و بختیاری میباشد و میتوان با جرات گفت که گبه های بافت ترکان قشقایی فارس از بهترین هاست بطوریکه در خارج از کشور نیز از اعتبار خاصی برخوردار میباشد. از دیگر مراکز بافت گبه می توان از دو گنبدان، باشت، تل گر، چشمه بلقیس، ده شخ و چرام در شهرستان کهکیلویه، ده علیا و ده سفلی علیا، برازجان و خوزستان و روستایی شول و ده کهنه از استان بوشهر نام برد.

از تفاوت های اصلی گبه با فرش یا قالی را میتوان در عواملی دانست چون سائز، بلندی پرزها که بعضاً به یک سانتیمتر هم میرسد، شمار

بود بیشتری که در آنها به کار می‌رود که البته خود عاملی برای نرم بودن گبه‌ها نیز محسوب می‌شود.

خوشبختانه یکی از عواملی که سبب شده گبه‌ها را بتوان در انواع مختلف طرح و نقش یافت، نقش پردازی سستی و ذهنی بافندگان آن است چراکه در بافت این نوع از زیر اندازها هیچ گونه نقشه‌ای وجود ندارد و هر بافنده‌ای هرآنچه در ذهن خود دارد را به مرحله اجرا در می‌آورد. به همین علت با جرات می‌توان گفت اگر میلیون‌ها گبه را در کنار هم قرار دهیم باز هم محال است در بین آنها دو گبه با مشخصاتی کاملاً یکسان پیدا کنیم. همین نکته نیز از دیگر مشخصه‌های با ارزش هنری این کالا می‌باشد.

این نوع قالی عمدتاً به شکل فارسی باف و بر روی دارهای زمینی بافته می‌شود؛ با این حال ممکن است گاهی و در بعضی مناطق به روش ترکی باف نیز تهیه شوند. با وجود تنوع زیاد طرح و رنگ در گبه‌ها با این حال میتوان گفت زمینه گبه‌های تیره‌ای مناطق مختلف ایران اکثراً دارای رنگ‌های روشن نظیر سفید، کرم یا شیرینی می‌باشد. بافت گبه معمولاً به وسیله‌ی پشم خودرنگ مخلوط با موی بز صورت می‌گیرد. این پشم‌ها پس از شستشو ریسیده و تاییده می‌شود و سپس برای بافت مورد استفاده قرار می‌گیرند.

انواع گبه

با وجود اینکه در گبه هیچ طرح از پیش تعریف شده‌ای وجود ندارد با این حال شاید بتوان گفت یکی از نقش‌های اصلی گبه‌های ایرانی را طرحی به نام "کم" تشکیل می‌دهد. اصطلاح محلی "کم" در واقع متشکل از یک مربع مستطیل و یک ردیف لوزی در وسط آن می‌باشد که رنوس هر یک از لوزی‌ها، به رنوس لوزی‌های دیگر متصل است. گبه‌های اولیه‌ای با توجه به اینکه برای نیاز و مصارف شخصی تولید می‌شدند عموماً ساده و بدون نقش بودند اما به مرور زمان و با تجاری شدن این کالا با افزودن آن با الهام گرفتن از عواملی چون طبیعت، آمال و آرزوهایشان به ایجاد طرح‌های متنوعی دست زدند.

انواع طرح‌های گبه

طرح شیر

طرح شیر را میتوان یکی از عمده نقش‌های مشترک بین افندگان مناطق مختلف دانست.